synevo

Akademia wiedzy Synevo zaprasza na szkolenie online

Szkolenie online organizowane
we współpracy z:

synevo

Laboratoryjne rozpoznawanie toksoplazmozy: schematy diagnostyczne i interpretacja wyników badań

Dr hab. n. med. Elżbieta Gołąb

Kierownik Zakładu Parazytologii
i Chorób Przenoszonych przez Wektory
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - PZH

Odpowiedzi na czacie udziela:

Dr n. med. Iwona Kozak-Michałowska

Dyrektor Ds. Nauki i Rozwoju Synevo Sp. z o.o.

Warszawa, 6 grudnia 2018 r.

Szkolenie poprowadzi:

Prof. dr hab. med. Elżbieta Gołąb

Kierownik Zakładu Parazytologii i Chorób Przenoszonych przez Wektory
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - PZH

Elżbieta Gołąb, doktor habilitowany nauk medycznych, lekarz weterynarii, specjalista laboratoryjnej parazytologii medycznej. Jest profesorem Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego - PZH, gdzie pełni funkcję kierownika Zakładu Parazytologii i Chorób Przenoszonych przez Wektory i działającego w jego ramach akredytowanego laboratorium diagnostycznego.
Od wielu lat zajmuje się opracowywaniem i wdrażaniem nowoczesnych metod do diagnostyki laboratoryjnej chorób pasożytniczych, jest autorem/współautorem licznych publikacji oraz patentu z tego zakresu. Jako pierwsza w kraju zastosowała metodę PCR do wykrywania DNA Toxoplasma gondii udoskonalając metodykę laboratoryjnego rozpoznawania inwazji wrodzonych in utero oraz inwazji ośrodkowego układu nerwowego u osób z dysfunkcjami układu immunologicznego. Była członkiem Zespołu Ekspertów, który opracował, skierowane do lekarzy, rekomendacje postępowania w zarażeniu toksoplazmozowym.

Laboratoryjne rozpoznawanie toksoplazmozy: schematy diagnostyczne i interpretacja wyników badań

Dr hab. n med. Elżbieta Gołąb
Kierownik Zakładu Parazytologii i Chorób Przenoszonych przez Wektory
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - PZH

Warszawa, 6 grudnia 2018 r.

TOKSOPLAZMOZA

- jedna z najczęstszych odzwierzęcych chorób pasożytniczych
- występuje u 1/3 światowej populacji ludzi
- czynnikiem etiologicznym jest pierwotniak *Toxoplasma gondii*

Polska
do 60% osób zarażonych

PROBLEM BIEDNYCH I BOGATYCH

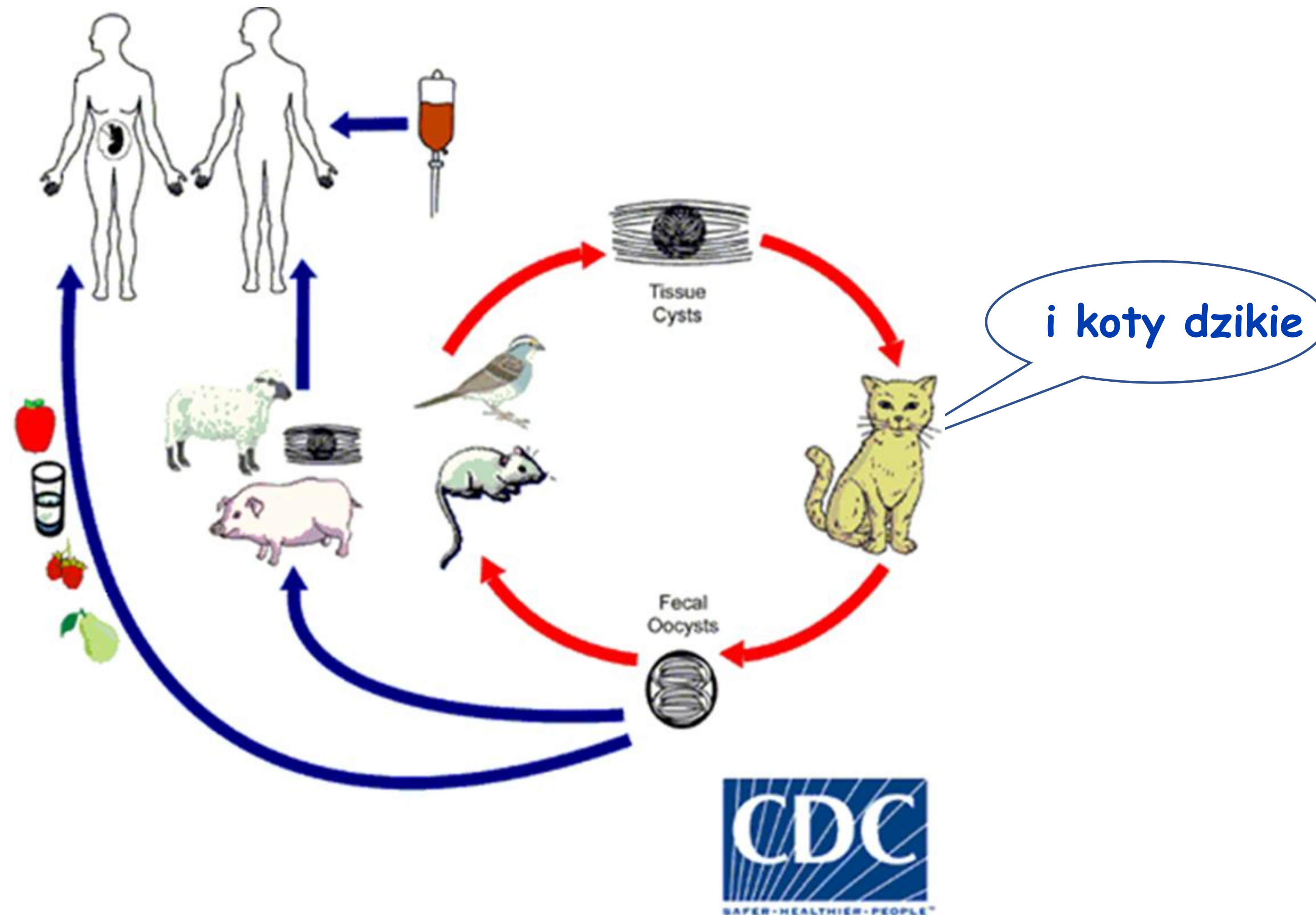
- Toksoplazmoza zagraża życiu osób z przeszczepionymi narządami, chorych poddawanych immunoterapii, zarażonych HIV

- 2300 osobolat utraconych rocznie z powodu przedwczesnej śmierci i utraconych lat życia w zdrowiu z powodu niepełnosprawności to obciążenie toksoplazmozą wrodzoną populacji Holandii - wskaźnik DALY

(Kortbeek i wsp., 2009)

Transmisja toksoplazmozy

Transmisja toxoplasma gondii

Forma rozwojowa	Droga zarażenia
Tachyzoit **2 x 7µm**	Wertykalna, transfuzja krwi, transplantacja organów
Cysta tkankowa **do 200 µm**	pokarmowa, transplantacja organów
Oocysta **10 X 12 µm**	pokarmowa

Toxoplasma, kot i człowiek

- kontakt z kotem nie stanowi istotnego czynnika ryzyka zarażenia *T. gondii*
- oocysty stają się zakaźne po kilku dniach od wydalenia do środowiska
- nie każdy kot jest zarażony
- zarażony kot wydala oocysty w ograniczonym czasie

Środowisko źródłem Toxoplasma

- Środowisko zanieczyszczone oocystami stanowi źródło pasożyta dla człowieka bezpośrednio i pośrednio
- *T. gondii* znajduje się na II miejscu listy czynników etiologicznych zakażeń pokarmowych FAO / WHO

Zarażone zwierzęta

4% - 75%

0,4% - 93%

7% - 95%

1% - 92%

ŻYWNOŚĆ ŹRÓDŁEM ZARAŻENIA

Lozanna, Bruksela, Kopenhaga, Oslo, Neapol, Mediolan

- Spożywanie surowego, niedogotowanego lub wędzonego mięsa powodowało 30-60% przypadków zarażeń:
  - wołowina, jagnięcina lub ,,inne mięso'', próbowanie mięsa podczas gotowania
  - spożywanie salami: 10-14% przypadków zarażeń w Neapolu, Mediolanie, Brukseli

Sources of Toxoplasma infection in pregnant women: European multicentre case-control study
A JC Cook et al. BMJ 2000,321:142-7

ŻYWNOŚĆ ŹRÓDŁEM ZARAŻENIA

- *Toxoplasma gondii* może przetrwać enzymatyczny proces wytwarzania sera z mleka koziego

Dubey J.P. et al. , J. Food Protect. 2014, 77, 1747-17

- 14% przypadków zarażenia *T. gondii* było z dużym prawdopodobieństwem spowodowane spożywaniem niepasteryzowanego mleka i wytworzonych z niego serów

Sources of Toxoplasma infection in pregnant women: European multicentre case-control study
A JC Cook et al. BMJ 2000,321:142-7

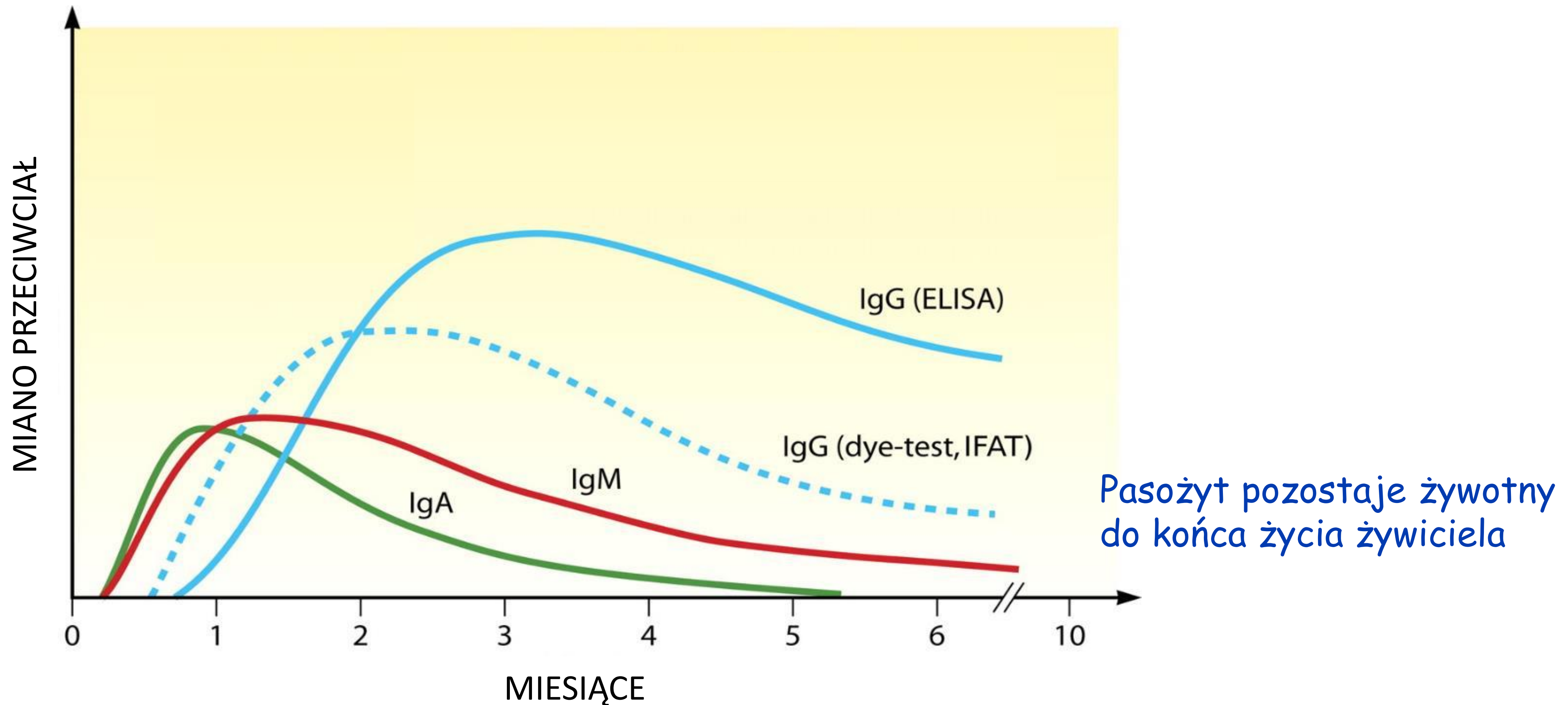
TOKSOPLAZMOZA

- przebieg najczęściej bezobjawowy lub z objawami grypopodobnymi
- długotrwałe powiększenie węzłów chłonnych szyjnych i potylicznych
- zespół mononukleozopodobny
- zapalenie tylnego odcinka gałki ocznej
- **rozpoznanie w oparciu o wyniki badań laboratoryjnych**

Badania laboratoryjne

- Czy pacjent jest zarażony?
- Czy inwazja jest aktywna?
- Kiedy doszło do zarażenia?

ODPOWIEDŹ IMMUNOLOGICZNA W TOKSOPLAZMOZIE

Pasożyt pozostaje żywotny do końca życia żywiciela

Robert-Gangneux F., Dardé.ML. 2012, CMR.

Osoby immunokompetentne

- **Kogo i kiedy badamy?**
  - kobiety ciężarne lub planujące ciążę
  - pacjenci z zapaleniem tylnego odcinka błony naczyniowej oka
  - dawcy , biorcy w procedurach przeszczepień narządów
  - pacjenci z limfadenopatią w diagnostyce różnicowej z chorobami wirusowymi
  - pacjenci z limfadenopatią w diagnostyce różnicowej nowotworów układu krwionośnego

Techniki w monitoringu serologicznym

- testy immunoenzymatyczne, aglutynacji immunoadsorbcyjnej, immunochemiczne, z możliwością wykrycia IgG, IgM, IgA (ELISA, ISAGA, ECLIA, ELFA, CMIA)
- rzadziej: immunofuorescencja pośrednia (IgG, IgM)

Porównanie czułości testów do oznaczania IgG

- **Architect System** (*Abbott Diagnostics Division*)

  chemiluminescent microparticle immunoassay; CMIA

UJEMNE	20
DODATNIE	49
WĄTPLIWIE DODATNIE	1

- Ponowne oznaczenia

IF	*immunofluorescencja pośrednia*	(test NIZP-PZH)
COBAS	*elektrochemiluminescencja; ECLIA*	(ROCHE DIAGNOSTICS GMBH)
VIDAS	*enzymoimmunofluorescencja; ELFA*	(BIOMERIEUX SA)

WYNIKI OZNACZEŃ IgG T. GONDII

- Nie stwierdzono rozbieżności wyników testów w oznaczeniach próbek surowic ujemnych

Próbkę oznaczano jako ujemną:

- ARCHITECT; IF < 1.6 j.m./ml
- COBAS < 1.0 j.m./ml
- VIDAS < 4.0 j.m. /ml

WYNIKI ROZBIEŻNE OZNACZEŃ IGG T. GONDII

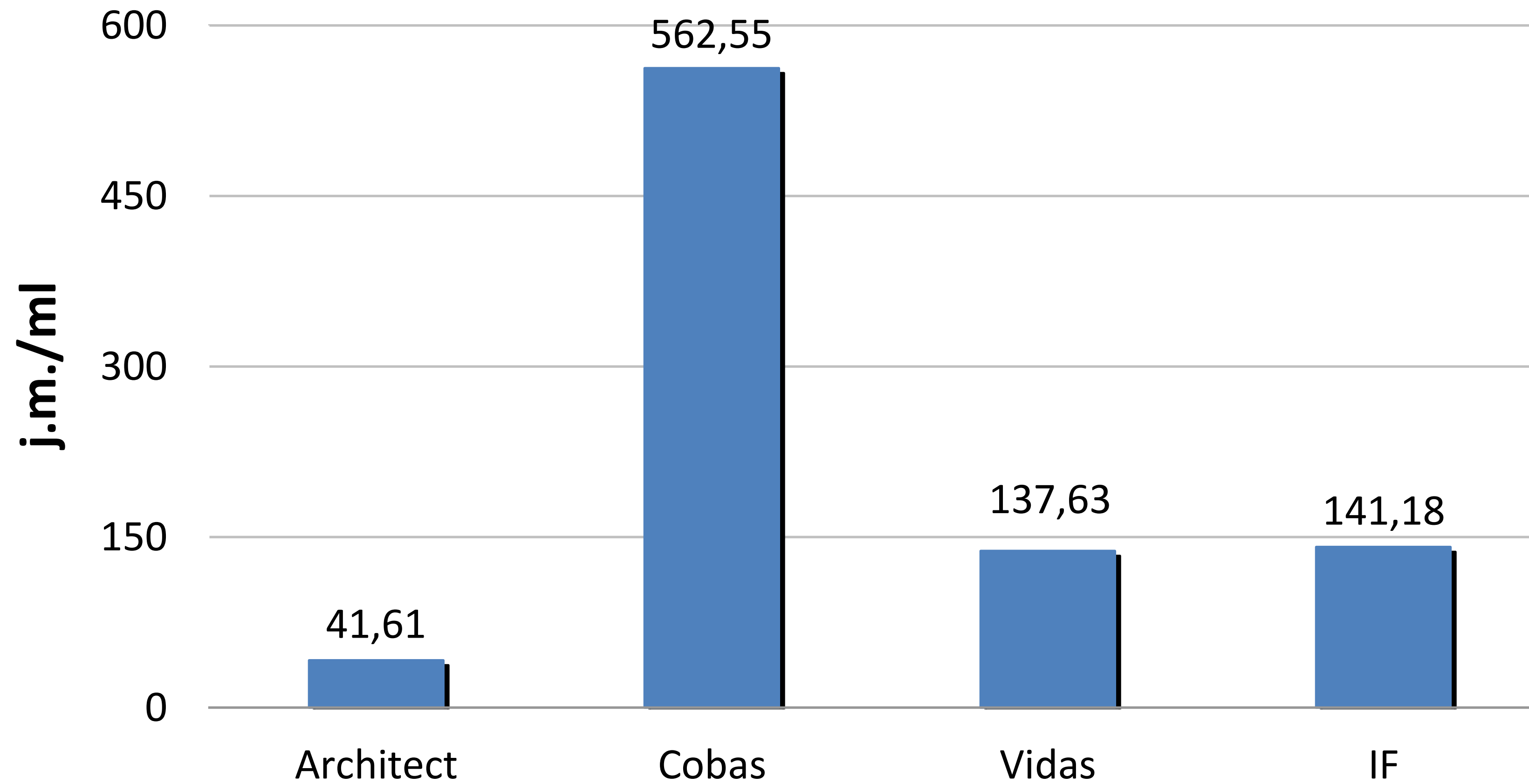
Wynik niejednoznaczny / wątpliwy

ARCHITECT	2,4 j.m./ml	[1,6 > wątpliwy < 3,0 j.m./ml]
VIDAS	4,0 j.m./ml	[4,0 ≥ wątpliwy < 8,0 j.m./ml]

Wynik dodatni

COBAS	60,2 j.m./ml	[1,0 ≥ wątpliwy < 3,0 j.m./ml]
IF	12,0 j.m. /ml	[≤1,6 wątpliwy < 4,0 j.m./ml]

Średnie wartości stężenia IgG w próbach dodatnich

Przypadek N.I., 24 lata, ciąża I, 8 tyg.

Ślepota OL w przebiegu toksoplazmozy wrodzonej w 2 r.ż.
Pacjentka obawia się o OP i o możliwość zarażenia płodu

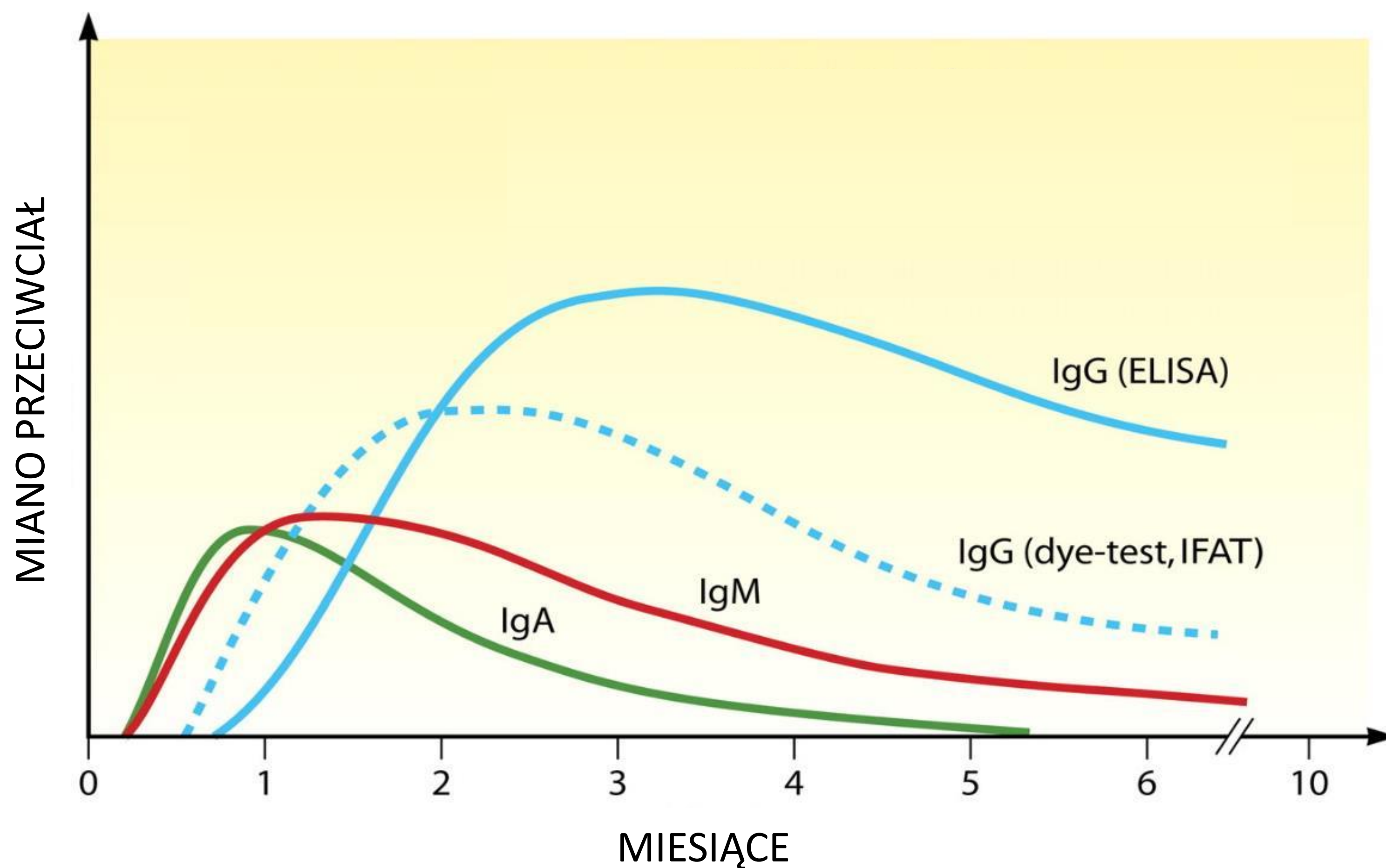
DATA	WYNIK BADANIA		
	IgG	IgM	TEST ELISA
06.12.2011	UJEMNY (0,9 IU/ml)	UJEMNY (Index 0,040)	X
01.02.2012	DODATNI (13 IU/ml)	nb	Y
30.03.2012	UJEMNY (0,8 IU/ml)	UJEMNY (Index 0,070)	X

KONSULTACJA OKULISTY
Obraz jak po przebytej toksoplazmozie ocznej

WYNIKI ARCHIWALNE – DODATNIE
1991 r. – IF 83 IU/ml
1993 r. - Odczyn Sabina - Feldmana 1:200

Konsultował: dr. med. specjalista chorób zakaźnych G. Karczewski

KINETYKA ODPOWIEDZI IMMUNOLOGICZNEJ

wykrywane po zarażeniu
– powyżej 1 roku
– do 9 miesiąca
--- przez całe życie

Robert-Gangneux F., Dardé.ML. 2012, CMR.

Interpretacja wyników IgG

- Serokonwersja - potwierdza nabycie zarażenia
  - u ciężarnych wskazuje na aktywne zarażenie jeżeli dwie próbki pobrano w trakcie ciąży
- Znaczący wzrost miana przeciwciał w próbkach pobranych w odstępie 3 tygodni - oznaka ostrej fazy zarażenia
- Rosnące miano przeciwciał - zarażenie w okresie krótszym niż 2 miesiące przed pobraniem poprzedniej próbki
- Leczenie toksoplazmozy redukuje lub hamuje wzrost swoistych IgG

INTERPRETACJA WYNIKÓW IGG

Ważne!

- Możemy porównać wyniki badań kolejnych próbek gdy wykonano je tym samym testem
- Porównujemy stężenie przeciwciał w 1 ml surowicy wyrażone w jednostkach międzynarodowych
- U dawców/biorców organów niskie miano IgG, z zakresu „szarej strefy", zawsze należy potwierdzić testem o wyższej czułości i swoistości

Jak określić fazę zarażenia ?

Testy nowej generacji wykrywają IgM i IgA przez wiele miesięcy

IgM

powyżej 1 roku od zarażenia
(75 % zbadanych)

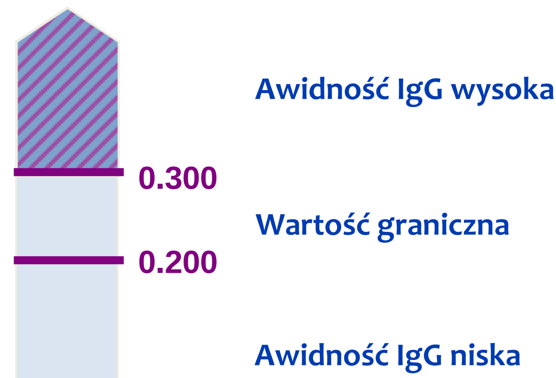
IgA

do 9 miesięcy od zarażenia

OZNACZENIE AWIDNOŚCI PRZECIWCIAŁ IGG

Awidność przeciwciał IgG = Siła wiązania antygenu *T. gondii* **wzrasta wraz z czasem trwania inwazji**

- **Indeks awidności - odsetek przeciwciał o niskiej sile wiązania w puli swoistych przeciwciał wykrytych w próbce**

TESTY OKREŚLAJĄCE AWIDNOŚĆ IgG

- Typu ELISA – z różnymi antygenami *T. gondii*
- Western-blot
  - użyteczny przy badaniu awidności u pacjentów z niskim mianem IgG
  - umożliwia określenie awidności przeciwciał IgG na podstawie reakcji z antygenami T. gondii występującymi we wczesnej i późnej fazie zarażenia

AWIDNOŚĆ PRZECIWCIAŁ IGG - INTERPRETACJA

- **Indeks awidności wysoki**
  zrażenie trwa powyżej 4 miesięcy od daty pobrania próbki
- **Indeks pośredni lub niski**
  nie pozwala na pewne określenie czasu jaki minął od zarażenia
- **Leczenie** opóźnia dojrzewanie przeciwciał - przetrwała niska awidność,

Wewnątrzmaciczne zarażenie Toxoplasma gondii

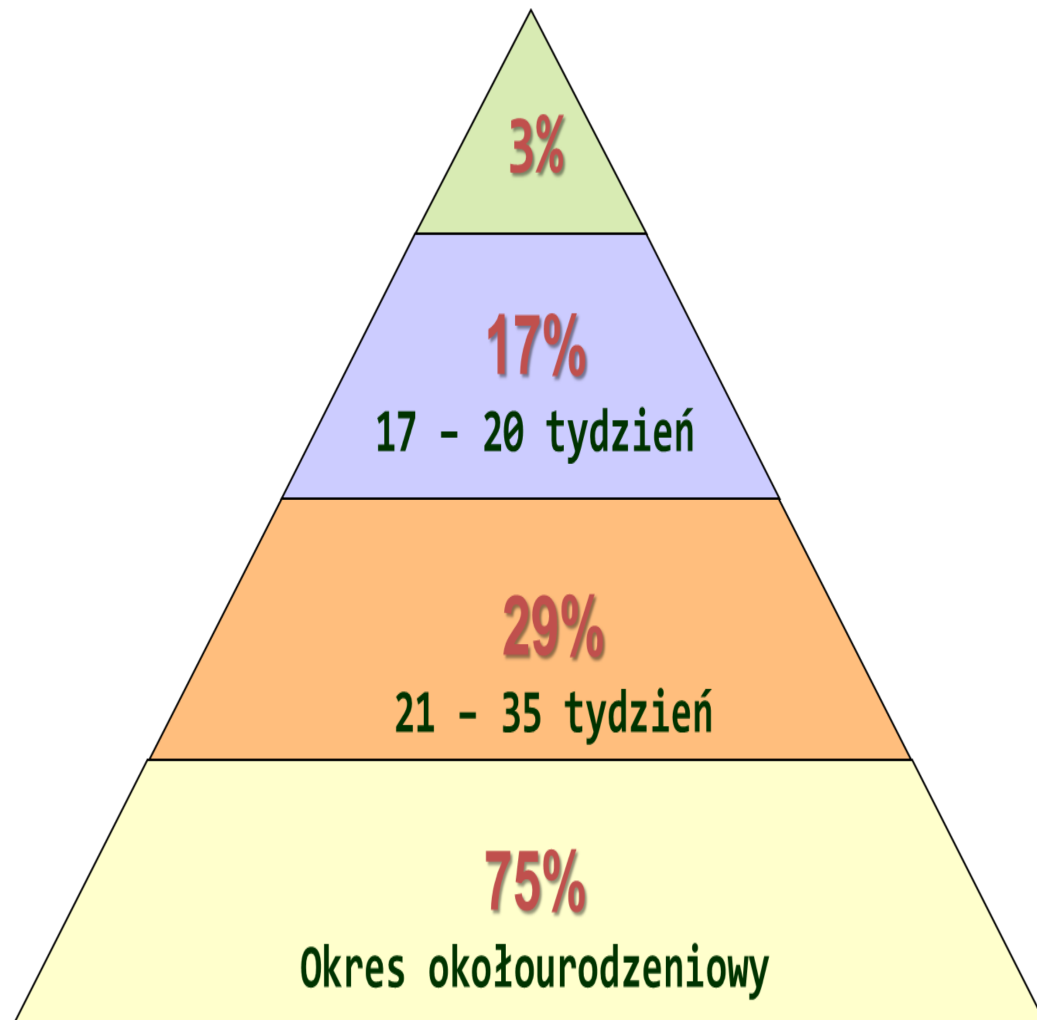
- pierwotne zarażenie kobiety ciężarnej
- reaktywacja inwazji, zwykle u kobiet z immunosupresją
- ponowne zarażenie w ciąży szczepem *T. gondii* o wysokiej wirulencji

Szczepy Toxoplasma gondii

- USA i Europa – głównie szczepy typu I, II, III

  – zarażenia ludzi najczęściej powoduje szczep typu II
- Ameryka Południowa – często występują szczepy nietypowe
- Szczepy nietypowe o wysokiej wirulencji

  przełamują odporność śródzakaźną

Skutki toksoplazmozy wrodzonej

- *poronienie, zgon wewnątrzmaciczny*
- *poród przedwczesny*
- *zahamowanie wzrastania wewnątrzmacicznego*
- *wodogłowie, małogłowie,*
- *zapalenie mózgu*
- *hepatomegalia*
- *splenomegalia*
- *ślepota*
- *zapalenie siatkówki, naczyniówki*
- *zwapnienia śródczaszkowe*

Zarażenia w okresie okołourodzeniowym są zwykle bezobjawowe przy urodzeniu

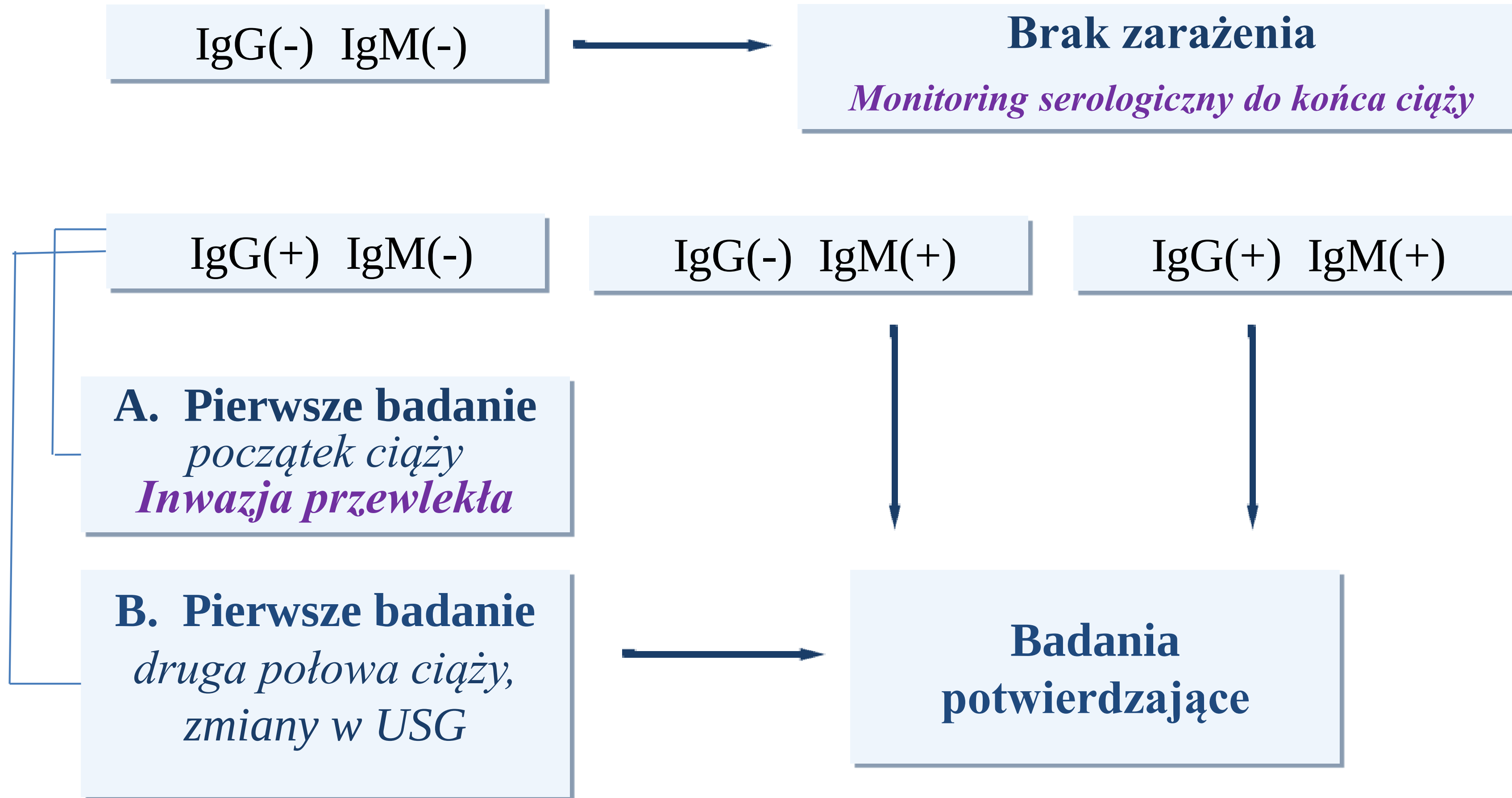
Badania serologiczne kobiet ciężarnych

- jak najwcześniej w ciąży, wskazane badania przy planowaniu ciąży
- u kobiet seronegatywnych monitoring serologiczny do końca ciąży
- badania przynajmniej trzykrotne :

początek ciąży, około 24 tyg., 2 tyg. przed terminem porodu

Proponowane postępowanie w zarażeniu Toxoplasma gondii u ciężarnych i ich dzieci
Przegląd Epidemiologiczny 2015, 69(2): 403 - 410

INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ U KOBIET CIĘŻARNYCH

Ciąża - Interpretacja wyników badań serologicznych

I TRYMESTR

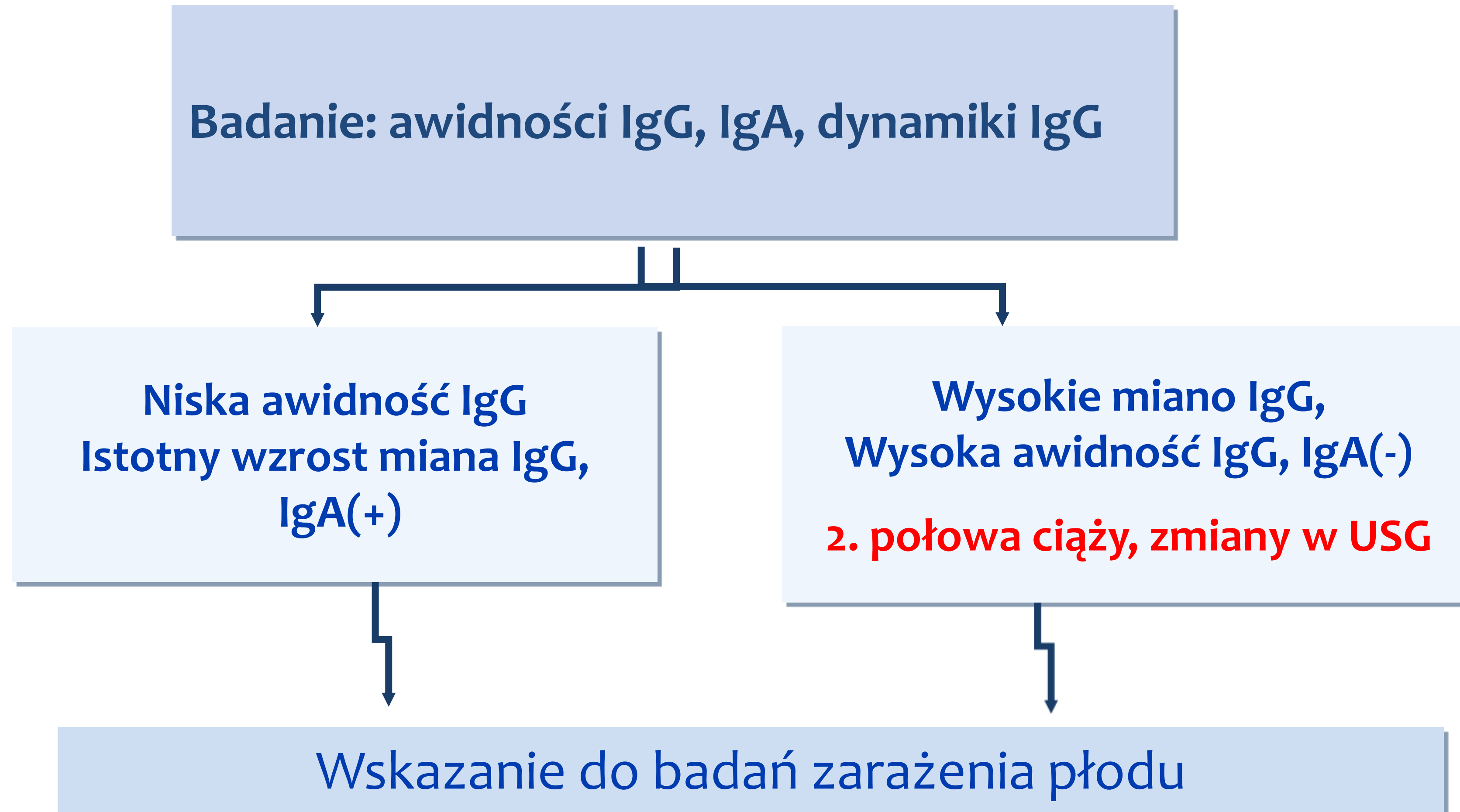
IgG (+) IgM (+) - zarażenie w fazie ostrej ?

- badanie awidności IgG - indeks awidności IgG wysoki
- Czas trwania > 4 tygodni od pobrania próbki

Ciąża - Interpretacja wyników badań serologicznych

- **We wczesnym okresie ciąży** zastosowanie badania awidności IgG u kobiet z dodatnim IgM pozwala wyeliminować przypadki zarażeń nabytych przed ciążą
- Kluczowa jest uważna interpretacja wyników

SEROLOGICZNE WSKAŹNIKI ZARAŻENIA NABYTEGO W TRAKCIE CIĄŻY

Badania Potwierdzające ostrą fazę zarażenia

- Wykrycie pasożyta lub jego DNA w materiale klinicznym
  - Próba biologiczna, mikroskop – wykrywanie pasożyta
  - Badania molekularne - wykrywanie DNA *T. gondii*

- Materiał do badań
  - Toksoplazmoza wrodzona – płyn owodniowy
  - Toksoplazmoza mózgowa – płyn mózgowo- rdzeniowy
  - Toksoplazmoza oczna – płyn z gałki ocznej

BADANIA MOLEKULARNE
W CELU POTWIERDZENIA ZARAŻENIA PŁODU

materiał do badań - płyn owodniowy
metoda- konwencjonalny PCR, real-time PCR
amplifikacja sekwencji DNA T. gondii rep - 529

- Wysoka wartość diagnostyczna
- Wynik dodatni - potwierdza zarażenie płodu, czułość powyżej 95%
- Ujemna wartość predykcyjna PCR wynosi około 100% - przy zarażeniu w trymestrze I i II

Diagnostyka noworodków

Testy ELISA, ISAGA na obecność IgA, IgM w surowicy dziecka

Testy przeznaczone do badań noworodków

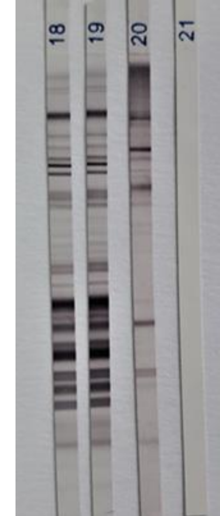
- możliwość zanieczyszczenia próbki przeciwciałami matczynymi
- czułość badania nie przekracza 65% dla IgA i 70% dla IgM
- możliwość potwierdzenia głównie przy zarażeniu nabytym w III trymestrze ciąży

Diagnostyka noworodków

- Analiza porównawcza IgG i IgM matki dziecka
- Obecność różnych wzorów przeciwciał / precypitacji u matki i dziecka może potwierdzić zarażenie wrodzone

Testy

- Western-blot – porównanie wzorów prążków
    - ELIFA – porównanie wzorów precypitacji

Wynik ujemny WB

Diagnostyka niemowląt z podejrzeniem wewnątrzmacicznego zarażenia Toxoplasma gondii

- U dzieci bez objawów zarażenia przy urodzeniu mogą pojawić się odległe następstwa (częstość 7% – 15%)
- Serologiczne wykładniki ostrego zarażenia u matki
  - brak badania płynu owodniowego lub ujemny wynik PCR
- **Monitoring przeciwciał IgG do 1 roku życia**
  - badanie wykonywane jest co 2-3 miesiące
  - matczyne IgG zanikają zwykle po 5 – 8 miesiącach

Toksoplazmoza oczna

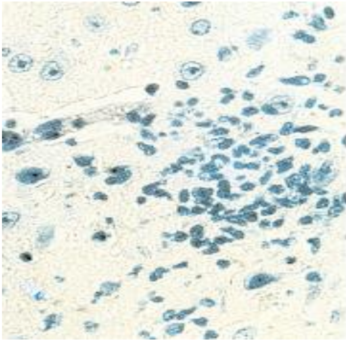
- wynik inwazji wrodzonej, nabytej, reaktywacji w immunosupresji
- ogniska zapalne w tylnym biegunie gałki ocznej kremowo-biała zmiana, po ustąpieniu pozostaje blizna
- ograniczenie widzenia, utrata widzenia, najczęściej dotyczy jednego oka

TOKSOPLAZMOZA OCZNA

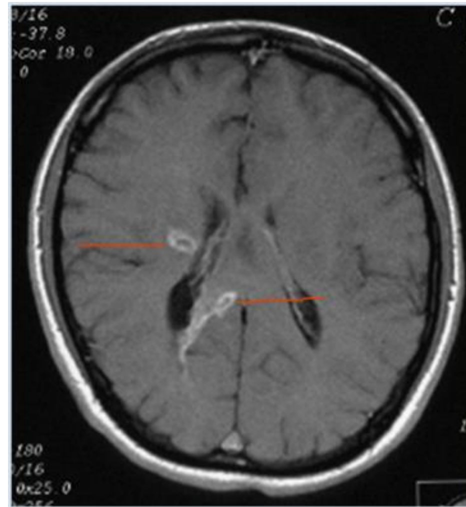
- Badania laboratoryjne mają niską wartość diagnostyczną
  - potwierdzenie zarażenia dodatnim wynikiem IgG
    nie występuje korelacja pomiędzy stężeniem swoistych przeciwciał w surowicy a aktywnością stanu zapalnego
- Badanie płynu z przedniej komory oka: Western-blot, PCR
  - Western-blot dla pary próbek: płyn z + surowica
    czułość 50% - 80%; swoistość > 95%
  - badanie Western-blot + PCR czułość do 83%-85%

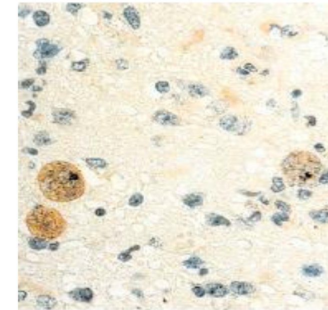
TOKSOPLAZMOZA
W NIEDOBORACH ODPORNOŚCI

- Ciężki klinicznie przebieg z zajęciem wielu narządów
- Toksoplazmoza OUN: „ropień mózgu"

Guzek mikrogejowy w korze mózgowej
Barwienie hematoksyliną Meyera

Cysty *Toxoplasma* w mózgu
Barwienie metodą preoksydaza-antyperoksydaza

BADANIA SEROLOGICZNE W IMMUNOSUPRESJI

- Testy o wysokiej czułości
- Potwierdzenie zarażenia na podstawie dodatniego wyniku przy obecności objawów klinicznych
- Badanie biorców /dawców narządów pozwala na wykluczenie zarażenia przy ujemnym wyniku IgG
- Pomimo objawowej toksoplazmozy wynik IgG jest ujemny przy przeszczepieniach szpiku kostnego
- U niektórych pacjentów HIV + (liczba CD $4^{+} < 200$) podwyższone miano IgG może wskazywać na rozwój zapalenia mózgu

Podsumowanie

- Interpretacja wyników badań laboratoryjnych jest istotną częścią procesu rozpoznawania przypadków toksoplazmozy

- Badania potwierdzające ostrą fazę zarażenia *Toxoplasma gondii* powinny być wykonywane w laboratoriach referencyjnych, a ich wyniki uważnie interpretowane w odniesieniu do konkretnego przypadku

Dziękuję za uwagę

Warszawa, 6 grudnia 2018 r.